

ալ Համաձայն են այս մասին Ս. Գրոց մէջ յիշատակուած երբ. հոգար բառին Հետ կը նշխարեն կիրորնը:

* * *

Ս. Գրոց երբայական բնագրին մէջ հոգար բառը մէջ անգամ միայն յիշատակուած է. Մովսէս Տաղաւարահարաց առին կատարման եղանակը երբայեցւոյ բացատրելու առթիւ կ'ըսէ.

“Տօնին առաջին օրը մէջի դիտի առնէք
Հոգար ծառին գլուխներ, արմուկներ ստեր,
Աղօթ ծառին եւ ձորի ուռիներու ստեր,
Եւ Եհովայի առջև. եօթը օր դիտի ուրախանալը,”

(ՂԵւ.ա. ԻԳ. 40)

Այս Համարին երբայական բնագրին ֆէրէ է) հոգար բառերը Եօթանասնիցը կը թարգմանէ «καρπών ἐξ ὧν ὡραῖον», Գրաբարը կը թարգմանէ պոռու չէֆֆֆին ծառաց, աշխարհաբարը նմանապէս ֆէֆֆին ծառաց պոռու կը թարգմանէ. Վուլգատը «fructus arboris pulcherrimae», Թարգմանիչները երբայական է) հոգար բառերը կ'երեւի կարծեր են ընդհանուր իմաստ ունեցող ասացումովք. եւ թարգմաններ են ֆէֆֆին ծառ (= un bel arbre), ինչպէս յորդրէ է) ուրիշ իբր ընդհանուր իմաստ ունեցող ասացումովք թարգմաններ են ֆէֆֆին ծառ (= un arbre au feuillage épaïs), Միշգրտւ ընդհանրապէս Օնքելու իր Թարգմանին մէջ կը թարգմանէ է) հոգարը կիրորնի ծառ ինչպէս է) ուրիշը մրտենի, Նմանապէս Յովսէփոս իր Հնդիստոնի Հնդիստոնի մէջ կ'ըսէ «Հրեայք Տաղաւարահարաց առին ի ձեռնին կը բռնէին մրտենիի եւ ուռիների ծիւղերու կապոց, ինչպէս նաեւ արմուկների ցցատերեւներ են պոռնի ինչ», Եւ յիշատակուած է թէ Տաղաւարահարաց առին սովորութիւն էր կիրորններ բռնել եւ է) հոգարը կիրորն նշանակելը կը Հասկնուի այդ յիշատակութենէն որոշապէս. Talmud, Soucca III. 5. traduct. M. Schwab, 1883, Հատ. VI, էջ 25, Հրեական այս սովորութիւնը Յովսէփոսի Ժամանակէն շատ առաջ շրջանի յայտնի է թէ կը վերաբերէր են ասոր Համար անշուշտ կիրորնը Հրեայ լիակ հոշոած էր: Բայց աստի դիտել է որ հոգար բառին բայարմատը կը նշանակէ «առուցանել, այտուցանել, փրացուցանել», եւ շատ լուր կը յարմարի կիրորնի կործինուոր եւ պոկուոր մաս.

կերեսին. դարձեալ դիտելի է որ ՂԵւ.ա. ԻԳ. 40 Համարին մէջ յիշատակուած արմուկների եւ ուռիների քով յատուկ իմաստ ունեցող ծառերու անուններ աւելի յարմար էր յիշատակել քան ընդհանուր իմաստ ունեցող բառեր: Մակարայեցւոյ շրջանի Հրեական դրամներու վրայ կը անմուկին Տաղաւարահարաց առին առթիւ Հրեայ սովորութեան Համեմատ գործածուած ստերու խաւրներու եւ կիրորնի պատկերներ. այս դրամներուն շատերուն վրայ կը անմուկի երբեմն ստերու խաւր մը, որուն երկու կողմէն կախուած են երկու կիրորնի պատկերներ, երբեմն ալ ստերու երկու խաւրներ որոնց մէջուց կիրորնի պատկեր մը նկարուած է: Հնախօսութեան այս բոլոր Հաստատելներով կարելի է ՂԵւ.ա. ԻԳ. 40 Համարին մէջ յիշատակեալ «Ֆէրի էձ Հատար», բառերն թարգմանել «կիրորնի ծառերու պատկերներ». ըստ այսմ՝ զորաբարը կրնայ Հետեւեալ ձևով ճշտուած նկատուիլ.

“Եւ առնուցիք մէջ յաւուրն առաջնու՝
Կոռու վիթրակնայ կողքի յարմուկներաց,
Եւ աստի մրտենից եւ յուռեաց ի ձորաց,
Աղօթի լինել առաջի Տեառն զեւթն օր,”

(ՂԵւ.ա. ԻԳ. 40)

(Ըրտնակիւն)

ՉԻՆՈՐ ԵՐՄ. ԳՈՐԻՍԵՆՍ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԳՐԱՐԱՐԻ ԳՐԱՐԵՐ

ԱՆԻՆԻՐԱՅԻՆ ԿՐԹԻՐ-ՎՈՆԵՐԻ ԹԻՒ 23 ՅՈՒՐԻ
ԳՐԻՆ ՄՈՒՐԱՅԻՆՈՅ ԳՐԱՐԱՐԻՆԵՐԸ

Այս ձեռագիրը Ստրասբուրգի մէջ է՝ 416 երեսներով. Մեծութիւնն է 27.7 × 20.3 × 5 սմ. իսկ գրութիւնը՝ 20 × 13.2 սմ. խաչքար լորգիով գրուած՝ 1622 թ. Մարտի 23-ին ձեռագիր. Անիւրիւրի Ս. Աստուածածին (կարմիր) մէջ:

Մագաղաթեայ պահպանմանը երէթերթ են կամ 4-5 երէթ, 12 սիւնակներով. Սկիզբը գրուած է Դի թերթ, — Հաւանաբար երկու թերթ գրուած է նախապէս եւ մէկը ետքը կտրուած հանուած —. իսկ վերջը՝ երկու թերթ: Մագաղաթներու մեծութիւնն է 27.3 × 20.6 սմ. իսկ գրութիւնը՝ 22 × 15.5 սմ., երկսիւն, իւրաքանչիւր սիւնակ 7 սմ. Արգիւղ Մարտի 23-ին ձեռագիր գրուած վկայաբանութեմէ մը թէ Տարեգիրք = Ճաշոցէ մը (?) հա.

խտ փութայ նաւ խոռով
եալ, եւ անձն ժուժկալ
խընդրէ զանապատս.
Նոյնպէս եւ նորա փախու
ցեալ յամենայն աշխար
հական զբազանաց, եւ,
ընկեցեալ յետ զմարմ
նական պատիւս, զհետ
ընթանայր երկնաւոր
ին. Նւ երթեալ ի գաւառն
գողման, զվարս միայ
նակեցութեան ստաց
եալ բնակէ, եւ որ ի նմ
ա զաւղեալ արանդն հեթ
անոտութեան թաքուց
եալ յաւուր Տրդատայ
մինչեւ յայնժամ. եւ
ապա յայտնեցաւ ի վատ
թարեալ թագաւորութե

Գրիգորի. հարստական լ
եալ դեքն մարմնաւոր
տեալեամբ անկանէին ի
կողմանս մարաց, եւ ոչ
ինչ պակաս յայնմանէ
արարեալ.
Դոտանէր. եւ ի սինեաց իշխ
անէն աւգնականութիւն,
որ կոչէր Վաղինակ, եւ վար
գապետէ երանելոյն Մես
րովբայ, որ ոչ փոքր կրէր
զվտանգան. քանզի ինքն
էր ընկերացող եւ թարգ
մանիչ. եւ եթէ այդ որ
հանդիպէր որ ընթեռն
ոյր, ուր նա ոչ լինէր, զան
խուլ ժողովորդոցն լինէր,
յաղաքս ոչ լինէր թար
գմանիչ. Վասն որոյ եդ
ի մտի խընդրել գտանել

Երկրորդ երեսը:

Ա. Միանգ:

զնշանագիր հայւոց լե
զուիս, եւ արկեալ զանձ
նն ի ջանս պէսպէս հն
արիւք տաճանէր. եւ եկեա
լ առ մեծն Սահակ վասն նշ
անազրաց. եզիտ զնա այ
նմ փափաքող, եւ յետ բա
զում ջանուց եւ ոչինչ
աւգտեալ, դարձեալ յաղ
աւթս ապաւինէին յԱստուծոյ
խընդրելով.
Նւ մեկնեալ ի միմեանց յա
նձն առնոյին զխստամ
բերութիւն վարուց. ճգ
նէին առաւել քան զառ
աւել. եւ զինի այսորիկ
իջանէ մարովպ ի միջ
ագետս ասորոց, աշակ
երտաւք, եւ բազում աշ
խատութիւն կրեալ, եւ

Բ. Միանգ:

եւութացեալ հոգւոյն
սպաց, թաթ ձեռին աս
ջոյ գրելով ի վերայ վե
մի, զի որպէս ի ձեան
վերջք գծին ունէր քարն,
ոչ միայն երեւութաց
աւ, այլ եւ հանգամանք
ամէնիցն որպէս յամ
ան ինչ ի մի հաւաք
եցաւ. Նւ յարուցեալ
յաղաւթիցն ետեղծ
զնշանագիր մերոյ լե
զուիս, բերեալ հրամա
նաւ Վառաճապոյց,
եւ մեծին Սահակայ ի
հայրս ժողովեալ ման
գունս ուշեղս ուսուց
զնաւ աշխարհս. եւ
ինքնն երթեալ յաշխ
արհն վրաց առնէ եւ նո

յայնմ՝ եւս անշահ մն
ացեալ յազաւթս ապաւի
նէին. Սւ տեսեալ ոչ ի
քուն երազ, եւ ոչ արթ
նութեան տեսիլ, այլ
ի սրտին զործարանի եր

ցա նշանագիր տուել
ոչ նմա ի վերուստ շն
որհացն, եւ անդ հաս
տատել վարդապետու ուս
ման. եւ ինքն դառնա ի
հայս, եւ ուսուցանէր

Վերջը դրուած մագաղաթեայ պահպանակներու առաջին թերթին:

Առաջին երեսը:

Ա. Սիւնսի:

ընդ ամենայն աշխ
արհս, եւ մինչ այն
պէս մերձաւորացն
առ ետ. Սւ զ հոգեւոր
եռանդն ածէր. եւ բա
զում թուղթս խրատա
գիրս եւ զգուշացուց
իչս ընդ ամենայն զաւ
առս առաքէր. անդ ի նմ
ին յետ ամսոց վէջից
անցանելոյ, վախճան
ելոյ երանելոյն սահ
ակայ հանդերձ սրբ
ով վարդապետիւն,
յոստանին հայւոց
Յարայրաթի նոր քաղ
աքին, եւ նովին հոգ
էկրաւն վարիւք հասան
էր ի քրիստոսակոչ կատարու
մնն. Յետ սակաւ ինչ
աւուրց հիւանդութ
եանց, յերեքտասան
երորդի աւուր յամ
սոյն մեհէկանի, յոր
ժամ ի միջոցի ձեռ
ասուն աշակերտացն
ի գունդն քրիստոսի հասանէր
խառնիլ, թեթեւաց

Բ. Սիւնսի:

եալ եւս թափանցեալ,
կանգնեալ նստաւ ժող
ովրդոցն ի միջեւ
Սւ համարձեալ զձե
ռնն հանապազատար
ածնն յերկինս, զամեն
այն զմեացեալսն յան
ձն արար շնորհացն քի.
եւ վասն նոցին աւգնա
կանութիւն հայցէր.
Սւ անուանք զլուսորացն
ժողովրդոցն աշակերտ
ացն էին այս.
Առաջնութեմ Յովսէփ.
Նրկրորդին թողիկ, արք
սգաստք եւ զգուշագ
ոյնք վարդապետական
հրամանին.
Իսկ զինուորացն առաջ
նումն Վահան, յազգէ
ամատունեաց, որ էր հա
զարապետ հայւոց մե
ծաց. Սւ երկրորդն
հմայեակ, ի մամիկոն
եան տոհմն, արք պատ
ուականք երկիւղածք
եւ աստուածասէրք, եւ հրաման

Նրկրորդ երեսը:

Ա. Սիւնսի:

ակատարք վարդապետ
ական բանին.

Բ. Սիւնսի:

եւ հոգեւոր ցնծութեա
մր, կանթեղովք վառ

Եւ մինչդեռ ձեռք սրբւոյն կարկառեալ կային, ընդ երկինս, տեսիլ սքանչելի խաչանշան լուսաւոր շողացեալ ի վերայ ապարանիցն, յոր բում երանելին վախճան էր: Գոր ամենայն ոք ինքնատես նկատեալ, եւ ոչ յընկերէ պատմեալ. Ապա սրբոյն զսիրոյ եւ զմխարանութեան աւանդեալ, եւ զհեռաւորս եւ զմերձաւորս աւրհնութեամբ հաստատէր, եւ զհաճոյակ ան ազաւթան հասուցեալ, հանգեաւ.

Զոր առեալ հմայելի, եւ վահանայ կազմութեամբ վախճանելոյ, հա ներքձ աշխարհակոյտ ամբոխիւն, սաղմոս իւր եւ աւրհնութեամբ,

երովք, եւ ջահելք բորբոքելովք, եւ ամենայն լուսաճաճանչ գնդիւք, եւ այն խաչանշան լուսովն. յառաջ ախաղաց Յուշականս է լանէին, եւ անդ ի մարտ իրոտական բնակութիւնս մատուցանէին.

զաւրինաւոր յիշատակս երանելոյն կատարելով, ապա նշանն աներեւոյթ ինէր, եւ նորա յիւրաքանչիւրսն դառնային փառաւորելով զհայր եւ զորդի եւ զհոգին սուրբ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտէնից. Ամէն.

պաւղոսի Առաքելոյ ի հռովմայեցոց թղթոյն է ընթերց Այդ այնմ որ կարողն է հաստատեալ զձեզ ըստ աւետարանին իմում

Վերջը դրուած երկրորդ թերթին:

Առաջին երեսը:

Ա. Միանգ:

առ ի Քրիստոսէ ընդգէմ աներ եւոյթ թշնամոյն, սուրբ խաչն. եւ սքանչանայր ընդ անհաս ութիւնն, եւ խորհրդէր զուծումն ի վերին շնորհացն, եւ բազում ճգնութիւնս կրէր, աղաւթիւք եւ անսուսողութեամբ, տքնութեամբ, եւ արտասուաւք, եւ հայցէր ի Քրիստոսէ զաւուրս, Ժ. Այդ որ զկամս երկիւղած այ իւրոց առնէ տէր, եւ

Բ. Միանգ:

հանգերձ երկոտասան լուսաւորաւք որպէս եւ յետոյ ստուգեցաւ տեսիլն, եւ լեռնն լի եղեւ անուշահոտութեամբ, եւ ձայն երկնաւոր զաւարացն ոք երգէին քաղցրաձայնութեամբ, եւ աւրհնէին զաստուած.

եւ անդէն շարժեցաւ լուսաւոր նշանն ի վիմէն հանդերձ աւրհնութեամբ որ վեցերորդ ժամ էն հասանէր յարկն ուչ

աղաւթից նոցա լսե,
 Յանկարծակի լինէր բար
 բառ ինչ ահագին, եւ
 նորա եղեալ ի զարմաց
 ման ինչ, սրբանե
 ալ աշակերտաւն յովել
 աւ. Սւ ծագեաց լոյս
 երմամբ խաշին ի դա
 դար լերինս, ի վերայ
 վիմին, ըստ չափոյ
 եւ ըստ ձեւոյ փայտե
 ղինին լինէր լոյսն,

տուն աղաւթիցն էր
 եւ այսպէս լուսաւոր
 ութիւն փ այ տեղ
 ինի նշանին երեւեալ
 եւ աւրհնութիւնք զու
 արթնոցն լսելի լինէին
 յերրորդ ժամէն մինչ
 եւ ցիններորդ ժամն
 կատարէին հրաշագոր
 ծութիւնքն, եւ արքն
 քրիստոսասէրք ահիւ եւ գող
 ութեամբ ըմբռնեալք.

Նրկորդ երեսը:

Ա. Միանձի:

Ոչ գիտէին թէ զինչ
 արասցեն. ապա ձայն
 ընելի լինէր առ նոսա,
 Բաջալերեցարուք եւ իմ
 իս առէք զմեծամեծս
 աստուծոյ զի հաճեցաւ տէր ի ան
 զւոջս յայսմիկ բնակ
 ել ուրբ նշանիդ, ուր
 եղևցի աղբիւր բոխչի
 ութեան ի փառս ամեն
 ասուրբ երրորդութեանն.
 այժմ եւ յառիտեանս,¹
 Սւ, ասացեալ զամէնն, լոյ
 սն ծածկեցաւ, եւ արհն
 ութիւնք վերնոցն լու
 ցին եւ յարուցեալ ե
 բանելեացն ահիւ
 եւ խրնդութեամբ աւ
 հրնէին եւ գովին դաստուած
 ի վերայ անպատումն
 սքանչելեացն զոր տէր
 էցւոց նոցա.
 Սւ զգիշերն ամենայն
 սաղմոսիք եւ աւհրն
 ութեամբ եւ երգովք
 հոգեւորաւք աւհրնէ

Բ. Միանձի:

ին զաստուած, եւ զայս գոհ
 ութիւնս մատուցանէին աստուծոյ
 Որ բեւեռեցար ի վերայ
 կէնդանարմատ փայ
 տին քրիստոս աստուած մեր, եւ զ
 սուրբ եւս զպատուակ
 կան արիւնէ հեղեր ի զի
 տութիւն ամենայն
 սրտաւծոց, եւ պահա
 պան եւ զին ետաւր զո
 ուրբ զխաշն ընգդէմ
 թշնամեցն հաւատ
 ացելոց, ի ձեռն յաղ
 թող եւ սուրբ նշանին,
 պահեաց զմեզ յամեն
 այն փորձութեանց
 հակառակորդին, զի
 ուղաւ փառաւորացի
 անուն սուրբ քո ի տեղ
 լոյս յայսմիկ որ յա
 յանէցաւ. զի որք հաւ
 տասացեն ի սուրբ ա
 նուն քո եւ ապառի
 նեցցին ի սուրբ խաշն
 որք նեղեալ են ի պէս
 պէս ցառս վտանգից.